

LTO Land- en Tuinbouw Organisatie

Bezuidenhoutseweg 105-113

2594 AC Den Haag

T +31 (0)70 – 338 2700

KvK: 40413400

Rekening: NL32 RABO 0357606760

www.lto.nl

secretariaat@lto.nl

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
t.a.v. afdeling Natura 2000
Postbus 40225
8004 DE Zwolle

Datum : 5 augustus 2025
Ons kenmerk : 250805/HH,GK/HvdH
Onderwerp : **Zienswijze op ontwerp-wijzigingsbesluiten “Grutto” in
25 Vogelrichtlijngebieden (aanpassing aanwijzingsbesluiten
Natura-2000 gebieden voor de grutto als (niet)broedvogel)**

Geachte heer of mevrouw,

Langs deze weg doet LTO Nederland, statutair gevestigd te Den Haag, mede namens haar regionale organisaties en met het oog op de belangen van onze agrarische leden in de betrokken provincies, u hierbij een zienswijze toekomen over de ontwerp-wijzigingsbesluiten om in 25 bestaande Vogelrichtlijngebieden de grutto als beschermde (niet-)broedvogel toe te voegen. Het betreft de voorgenomen wijziging van de aanwijzingsbesluiten van de in de bijlage van deze zienswijze genoemde Natura 2000-gebieden, voor zover relevant voor onze achterban.

Algemeen

LTO Nederland is zich bewust van de druk vanuit de Europese Unie om weidevogels, en in het bijzonder de grutto, beter te beschermen. Op 25 juli 2024 heeft de Europese Commissie zelfs een inbreukprocedure tegen Nederland ingesteld wegens het niet voldoen aan de verplichtingen onder de Vogelrichtlijn voor bescherming van weidevogels. In reactie hierop is ervoor gekozen de grutto als doelsoort toe te voegen aan 25 reeds bestaande Vogelrichtlijngebieden, waarmee de aanwijzing van nieuwe beschermde gebieden wordt vermeden. Wij kunnen deze aanpak in de basis onderschrijven, juist omdat zo de stap om extra Vogelrichtlijngebieden aan te wijzen achterwege blijft. Wel moet deze keuze gepaard gaan met intensieve inspanningen ter plaatse: de staatssecretaris heeft zelf aangegeven te verwachten dat provincies in de kerngebieden van de grutto een zeer hoge inzet op agrarisch natuurbeheer zullen leveren. Die inzet achten wij essentieel om de gestelde doelen te kunnen behalen en om aan de Brusselse oproep voor “doeltreffendere maatregelen” te voldoen.

Ambities en lokale omstandigheden

Uit de ontwerp-besluiten blijkt dat in vrijwel elk gebied momenteel een (beperkt) aantal broedparen van de grutto aanwezig is. Men projecteert dat dit aantal richting 2050 aanzienlijk kan groeien tot de beoogde instandhoudingsdoelstelling. Daarnaast worden ambitieuze aantallen foeragerende en slapende grutto's (niet-broedvogels) als doelstelling geformuleerd. Wat echter ontbreekt, is een toelichting op de actuele lokale omstandigheden die maken dat het huidige aantal broedparen niet hoger is. Juist inzicht in deze beperkende factoren – bijvoorbeeld waterhuishouding, bodemgesteldheid, landgebruik, predatiedruk – is van belang om het realiteitsgehalte van de geambieerde groei te kunnen inschatten. Wij bevelen aan om dergelijke informatie alsnog op te nemen in de aanwijzingsbesluiten, zodat bij voorbaat duidelijk is onder welke condities de populatiedoelstellingen haalbaar worden geacht.

In sommige gebiedsbeschrijvingen wordt gesteld dat er in het verleden aanmerkelijk meer gruttoparen aanwezig waren, en dat mede daarom de uitgesproken ambitie haalbaar zou moeten zijn. LTO Nederland erkent dat het historisch voorkomen de potentie van een gebied illustreert; tegelijkertijd benadrukken wij dat succesvolle terugkeer van de grutto alleen mogelijk is als gericht beheer plaatsvindt en de benodigde voorwaarden in het gebied aanwezig zijn (zie hierna). Met andere woorden: het feit dat een gebied vroeger een grote gruttopopulatie herbergde, betekent niet automatisch dat dit zonder aangepaste inrichting en beheer weer bereikt kan worden.

Randvoorwaarden voor geschikt leefgebied

Het scheppen van een omgeving waar grutto's zich thuis voelen, vraagt om een aantal essentiële randvoorwaarden. Allereerst dient er sprake te zijn van open grasland van goede kwaliteit. Voldoende bemesting – bij voorkeur met ruige stalmest – is nodig om een rijke bodemfauna (wormen e.d.) te bevorderen als voedselbron voor de grutto. Daarnaast is tijdens het broedseizoen de aanwezigheid van ondiepe plas-dras plekken van grote meerwaarde, omdat grutto's daar kunnen foerageren en kuikens er veilig kunnen foerageren. Verder is het funest als in het beoogde leefgebied grote aantallen overzomerende ganzen voorkomen die met de grutto's concurreren om ruimte en voedsel.

Daarbovenop drukt een hoge predatiedruk – door bijvoorbeeld meeuwen, kraaien, ooievaars, reigers, vossen, steenmarters, huiskatten of andere predatoren – zwaar op de overlevingskansen van grutto-legsels en -kuikens. Deze factoren (voedselaanbod, water, rust en bescherming) bepalen gezamenlijk of een gebied geschikt en aantrekkelijk is als leefgebied voor de grutto.

Het stellen van ambitieuze doelen alleen is echter niet voldoende. Wij constateren dat het merendeel van de betrokken Natura 2000-gebieden in de huidige situatie niet zó is ingericht en beheerd dat een optimale bijdrage aan herstel van de gruttopopulatie realistisch is. Daarom moet naast het vastleggen van instandhoudingsdoelstellingen ook worden geborgd dat:

- Het leefgebied daadwerkelijk gruttovriendelijk wordt ingericht en beheerd, met concrete maatregelen zoals plas-dras plekken, voldoende bemesting van grasland en effectief predatiebeheer (lage predatiedruk);
- De realiteitszin van de doelstellingen wordt getoetst aan de hand van de mogelijkheden van lokale omstandigheden (bv. hydrologie, bodem, predatiedruk, druk van ganzen, huidige vegetatietypen).

Momenteel ontbreken dergelijke waarborgen. In de praktijk zien wij de volgende knelpunten:

- In veel aangewezen gebieden is van agrarisch graslandbeheer geen sprake meer. De instandhoudingsdoelen zijn er primair gericht op habitattypen en flora, en het terreinbeheer ligt veelal in handen van terreinbeherende organisaties (TBO's). Het beheer is daardoor sterk gericht op vegetaties (moeras, kwelder, veenmosrietland e.d.) en nauwelijks op weidevogels. Dit levert niet het agrarisch mozaïek op dat de grutto nodig heeft.
- Daar waar nog wél agrarisch graslandbeheer plaatsvindt, is het cruciaal dat gruttobescherming gebeurt op vrijwillige basis met adequate vergoeding (bijvoorbeeld via het ANLb). Verplichte maatregelen zonder passende beloning ondermijnen het draagvlak bij boeren en zetten de continuïteit van agrarisch natuurbeheer op het spel. Concurrerende vergoedingen in de vorm van beloning voor geleverd werk, compensatie voor gedeerd verdienvermogen en langjarige zekerheid zijn nodig om draagvlak van boeren te behouden voor intensief weidevogelbeheer. Het is van belang dat de mogelijkheid tot agrarisch natuurbeheer binnen deze Natura 2000-gebieden expliciet wordt genoemd en geborgd, en dat er structurele financiële dekking wordt voorzien voor de benodigde beheermaatregelen (zoals uitgesteld maaien, plas-dras en predatiebeheer). Uit een ecologische evaluatie blijkt bijvoorbeeld dat voor stabiele weidevogelpopulaties minstens ca. 40% van het open graslandareaal onder zgn. "zwaar beheer" (plas-dras, kruidenrijk grasland, extensief maaien/beweiden) moet vallen, maar dat dit in de praktijk zelden wordt gehaald omdat de huidige vergoedingen ontoereikend zijn. De overheid is hier nadrukkelijk aan zet om het opschalen van dit zware beheer haalbaar en aantrekkelijk te maken.
- In veel gebieden is sprake van een verdringingseffect: weidevogels worden teruggedrongen door een niet-beheersbare populatie ganzen en door hoge predatie. Ganzen grazen het gras zó kort af dat het voor gruttokuikens ongeschikt wordt; zo leidde een overmaat aan ganzen in 2017 lokaal tot een forse dip in het aantal broedparen. Pas na actief ganzenbeheer herstelde de balans en kwam er weer voldoende geschikt habitat voor de weidevogels beschikbaar. Tegelijk zorgt een hoge predatiedruk (bijv. door vos, marterachtigen en roofvogels) voor een

groot verlies aan eieren en jongen. LTO Nederland identificeert predatie momenteel als een van de belangrijkste knelpunten in het weidevogelbeheer. Zonder effectief predatiebeheer zal de uitval te hoog blijven om de grutto-populatie te laten groeien.

Alles overziend zien wij een aanzienlijk opgave voor de Natura 2000 gebieden, waarvan wij vrezen dat het louter toevoegen van de grutto als doelsoort, zónder de hierboven geschetste aanpassingen in beheer en randvoorwaarden, zal resulteren in een nieuwe dynamiek, waarbij ambities worden geformuleerd, die in de praktijk onhaalbaar blijken of weinig zoden aan de dijk zetten. Er is óók samenhang met het omliggende gebied, met de landbouwgronden, waarvan de functies en gebruik ook geborgd moeten zijn. Vaak is een ander beheer nodig voor de grutto, wat kan conflicteren met de huidige doelen (die veelal op vegetaties gericht zijn). De ontwerp-wijzigingsbesluiten zelf bieden geen houvast voor boeren en hun land om de Natura 2000 gebieden. LTO Nederland benadrukt dat herstel van de gruttopopulatie een integrale, samenhangende aanpak vereist, waarbij agrarisch weidevogelbeheer en actief predatiebeheer hand in hand gaan. Zonder deze samenhang zullen de gewenste doelen niet bereikt worden. Voorts is er meer en een betere samenhang met SNL noodzakelijk.

Borgen van ambities

Voor de agrarische sector is duidelijk dat het verbeteren van de weidevogelstand een maatschappelijke opgave is die gezamenlijke inspanning vergt. Binnen de context van dit besluit ligt het in de rede om een deel van die opgave juist binnen Natura 2000-gebieden vorm te geven. Om te borgen dat deze ambitie daadwerkelijk wordt waargemaakt, moeten echter duidelijke keuzes worden gemaakt. Men kan niet “de kool en de geit sparen” – met halfslachtige compromissen zullen de doelen niet worden gehaald.

Wij pleiten voor doortastend optreden van het bevoegd gezag, waarbij expliciet in het aanwijzingsbesluit wordt vastgelegd dat de grutto prioriteit krijgt boven eventueel conflicterende instandhoudingsdoelen in het gebied. Dit betekent concreet dat de grutto als prioritaire doelsoort mag prevaleren, zelfs als dat ten koste zou gaan van andere, eerder vastgestelde doelen in het gebied.

Daarnaast moet het binnen de huidige grenzen van de Natura 2000-gebieden mogelijk zijn de optimale omstandigheden voor de grutto te creëren. Dit vraagt om actieve sturing op populaties van predatoren én van soorten die sinds de oorspronkelijke aanwijzing explosief zijn toegenomen (zoals diverse ganzensoorten). Waar nodig dient een verlaging van de beschermingsstatus van deze soorten overwogen te worden om effectief beheer niet in de weg te staan. LTO heeft herhaaldelijk opgeroepen tot herziening van het juridisch kader om effectief predatiebeheer gebiedsgericht mogelijk te maken. LTO onderschrijft dat juridische obstakels moeten worden weggenomen en dat maatwerk per gebied noodzakelijk is om predatordruk snel te kunnen verminderen. Eveneens is langdurige financiële ondersteuning nodig voor predatiemonitoring en -beheer, aangezien binnen het huidige Subsidiestelsel Natuur en Landschap (ANLb) geen rekening is gehouden met deze kosten en provinciale aanvullingen hierop vaak onvoldoende zijn.

Ten slotte is lokaal een omslag in denken nodig bij de huidige beheerders van de gebieden. Nu ligt de nadruk – zeker bij TBO's – op vegetatiebeheer; voortaan zal men de grutto centraal moeten stellen in beheerbeslissingen. Hierbij is het van groot belang te beseffen dat de landbouwsector niet als enige verantwoordelijk is voor het behalen van de gruttodoelen. In veel van de betreffende gebieden ligt de beheerverantwoordelijkheid primair bij terreinbeherende organisaties, met focus op plantengemeenschappen en niet op fauna. De overheid mag de landbouwsector dan ook niet afrekenen op het niet halen van de doelstellingen wanneer de noodzakelijke condities voor succesvol agrarisch gruttobeheer ontbreken of onvoldoende worden gefaciliteerd. Het realiseren van de instandhoudingsdoelen is een gedeelde verantwoordelijkheid van meerdere partijen. LTO onderstreept dat samenwerking met alle betrokken partijen essentieel is, want alleen door gezamenlijke inzet kunnen alle doelen bereikt worden. Wij verzoeken u nadrukkelijk deze constatering op te nemen in de aanwijzingsbesluiten, bijvoorbeeld in de vorm van een overweging die erkent dat het behalen van de gruttodoelen afhankelijk is van gezamenlijke inspanningen van diverse actoren.

Grens is grens

In meerdere ontwerpbesluiten wordt gesteld dat naast optimalisatie binnen de huidige gebieden ook uitbreiding van leefgebied wordt nagestreefd. Naar onze mening dient uitbreiding voor de grutto uitsluitend binnen de bestaande begrenzing van het Natura 2000-gebied plaats te vinden. We verzetten ons tegen iedere impliciete of expliciete claim op agrarische grond buiten de huidige gebiedsgrenzen. Gezien het karakter van deze besluitvorming – gericht op Natura 2000-gebieden – kan van een directe of indirecte doortrekking van grutto-inspanningen naar omliggende landbouwgebieden dan ook geen sprake zijn, tenzij juiste randvoorwaarden worden gecreëerd. En juist het ontbreken van een besef van de noodzakelijkheid van het stellen van goede randvoorwaarden maakt dat wij onze grens trekken.

Aanvullend hierop willen wij geborgd zien dat het niet behalen van de gruttodoelstellingen niet zal leiden tot uitbreiding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) over landbouwgronden. Met andere woorden, falende doelrealisatie mag niet automatisch resulteren in aanwijzing van extra natuurgebied ten koste van agrarisch areaal. De focus moet blijven liggen op het optimaal inrichten van de bestaande beschermde weidevogelgebieden zelf.

Conclusie

Alles afwegend staat LTO Nederland – met inachtneming van bovengenoemde kanttekeningen – positief tegenover het principe om de grutto als doelsoort toe te voegen aan de aanwijzingsbesluiten van de genoemde Natura 2000-gebieden. Tegelijkertijd moet duidelijk zijn dat het toevoegen van een soort op papier geen enkele verbetering brengt, zolang er voor de 25 leefgebieden niet de nodige maatregelen in samenhang (ANLb/ SNL) met het omliggende gebied worden genomen om de condities substantieel te verbeteren.

Wij roepen u daarom op om samen met alle relevante partijen (agrariërs, terreinbeheerders, wildbeheereenheden) de inrichting en het beheer van deze gebieden zó vorm te geven dat grutto's er in de geambieerde aantallen kunnen en willen broeden.

Het welslagen van dit initiatief hangt nadrukkelijk af van de wil van alle partijen om de grutto prioritair te maken, het (weidevogel)beheer daarop in te richten, predatoren actief te beheersen en zo nodig andere natuurambities binnen het gebied bij te stellen. Een passende financiële beloning (via ANLb of anderszins) en vrijwilligheid voor agrarische ondernemers die hieraan bijdragen, is daarbij een harde randvoorwaarde.

Tot slot benadrukken wij dat het extern verplaatsen van de opgave naar landbouwgebied buiten de Natura 2000-gebieden voor LTO Nederland niet zonder de juiste randvoorwaarden aan de orde kan zijn. Gelet op de negatieve consequenties voor de agrarische bedrijfsvoering en de huidige wijze van denken van het Ministerie in termen van 'onkosten' vergoedingen in plaats van schadeloosstelling, achten wij beheer voor de gebieden buiten de beschermde gebieden niet bespreekbaar.

Met vriendelijke groet,

LTO Nederland

Ger Koopmans
Voorzitter

Hans Van den Heuvel
Directeur

Bijlage: Aangewezen Natura 2000 gebieden die in aanmerking komen voor wijziging vna de aanwijzingsbesluiten

Bijlage Aangewezen Natura 2000-gebieden die in aanmerking komen voor wijziging van de aanwijzingsbesluiten

- 1. Waddenzee** – Staatscourant 2025, 22094
(kaartbijlage: gebiedsnotitie Sovon – Waddenzee)
- 2. Eilandspolder** – Staatscourant 2025, 22067
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 3. Wormer- en Jisperveld & Klaverpolder** – Staatscourant 2025, 22095
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 4. Duinen Ameland** – Staatscourant 2025, 21940
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 5. Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske** – Staatscourant 2025, 22080
(gebiedsnotitie Sovon)
- 6. Lauwersmeer** – Staatscourant 2025, 22082
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 7. Groote Wielen** – Staatscourant 2025, 22069
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 8. Polder Zeevang** – Staatscourant 2025, 22409
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 9. Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein** – Staatscourant 2025, 22451
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 10. Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.** – Staatscourant 2025, 22087
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 11. Sneekermeeergebied** – Staatscourant 2025, 22092
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 12. De Wilck** – Staatscourant 2025, 21883
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 13. Alde Feanen** – Staatscourant 2025, 21879
(gebiedsnotitie inbegrepen)
- 14. Donkse Laagten** – Staatscourant 2025, 21891
(gebiedsnotitie inbegrepen)

15. Nieuwkoopse Plassen & De Haeck – Staatscourant 2025, 22085
(gebiedsnotitie inbegrepen)

16. Van Oordt's Mersken – Staatscourant 2025, 22093
(gebiedsnotitie inbegrepen)

17. Zuidlaardermeergebied – Staatscourant 2025, 22099
(gebiedsnotitie inbegrepen)

18. Haringvliet – Staatscourant 2025, 22076
(gebiedsnotitie inbegrepen)

19. De Wieden – Staatscourant 2025, 22408
(gebiedsnotitie inbegrepen)

20. Oudeland van Strijen – Staatscourant 2025, 22089
(gebiedsnotitie inbegrepen)

21. Rijntakken – Staatscourant 2025, 22091
(gebiedsnotitie inbegrepen)

22. Oosterschelde – Staatscourant 2025, 22086
(gebiedsnotitie inbegrepen)

23. Arkemheen – Staatscourant 2025, 21885
(gebiedsnotitie inbegrepen; Arkemheen krijgt voor het eerst grutto als
broedvogelstatus)

24. IJsselmeer – Staatscourant 2025, 22073
(gebiedsnotitie inbegrepen)

25. Yerseke en Kapelse Moer – Staatscourant 2025, 22098
(gebiedsnotitie inbegrepen)